

Mainīsim svaigu zivju tirdzniecības formu

Rezultātā iegūs gan patērētājs – drošāku un kvalitatīvāku pārtiku, gan veikalu darbinieki – mazāku stresu darbavietā un iespēju nenogalināt, gan pārtikai paredzētās zivis – humānāku un ātrāku nāvi.

Pašreizējā situācija šajā jomā Latvijas pārtikas veikalos ir drausmīga. Eksistē attiecīgie labturības noteikumi, bet reāli tik un tā tirdzniecības vietās notiek dzīvnieku mocīšana. Ir ļoti nepieciešams šādā situācijā izmainīt svaigu pārtikai paredzēto zivju mazumtirdzniecības veidu, turpmāk neatļaujot vairs tām tirgošanas vietās nonākt dzīvām. Tas neaizlieds svaigu zivju tirdzniecību pārtikai, bet novērsīs to spīdzināšanu. Tam pietiek ar pavisam vienkāršām izmaiņām Ministru kabineta noteikumos par dzīvnieku labturības prasībām.

Eiropas valstu attīstītākajā daļā tagad ir krasi izmainījusies cilvēku attieksme pret dzīvniekiem – to audzēšanu, turēšanu, arī nogalināšanu pārtikai. Ja iepriekš vairāk vai mazāk, bet tomēr dominēja uzskats, ka aizsargājami ir galvenokārt „pūkainie un siltasiņu zvēriņi”, jo tikai tie spējot sajūst sāpes un mokas, tad tagad ļoti daudz vispāratzītos zinātniskos pētījumos ir konstatēts, ka tie ir bijuši maldi. Cilvēki un tie daži par gudrākajiem tradicionāli atzītie dzīvnieki (tādi kā pērtiķi, delfīni u.t.t.) nebūt nav vienīgie, kuriem var būt dažādas sajūtas, saprātīgums vai kuri spēj ciest. Atšķiras, protams, maņu orgāni un komunicēšanās veidi ar kādiem dzīvnieki spēj savas sajūtas izpaust. Ja zivij rīklē vispār nav balss saišu, kā tad viņa var pabļaut, ja arī tai kas sāp?

Neskaitāmos zinātniskos pētījumos ir konstatēts, ka zivis sajūt sāpes, arī vēži, krabji un astoņkāji sajūt sāpes. Tiek pārskatītas iepriekš it kā atzītas lietas, piemēram, ka humānāka maksšķerēšana ir noķert un atlaist zivis, ka vēžus uzreiz iemetot verdošā ūdenī – tie necieš u.t.t. Šajā gadījumā ir viennozīmīgi noskaidrots, ka dzīvas zivis var ciest no stresa vai bada, ka brūces un citi ievainojumi tām sāp, ka to lēnā nosmakšana ārpus ūdens noteikti ir mokoša. Tādēļ mūsu maksšķerēšanas noteikumos ir paredzēts, ka izmaksšķerētā zivs ir jānogalina, bet tādai pašai zivij – tikai no zivjaudzētavas diļa vai komerciālo zvejnieku tīkla izceltajai - gan nez kāpēc analogiska žēlsirdība ar likumu pagaidām netiek nodrošināta.

Pastāvošie likumi par dzīvnieku aizsardzību un labturību

Eiropā un plašāk – visās pasaules attīstītākajās valstīs, attiecībā uz dzīvniekiem darbojas tā sauktās piecas brīvības. Tieši tās ir pamatā mūsdienu dzīvnieku aizsardzības izpratnei un ar to saistīto likumdošanas aktu izstrādāšanai. Tās ir apstiprinājusi arī ES Lauksaimniecības dzīvnieku labturības padome. Ļoti konspektīvi tas nozīmē, ka dzīvniekiem ir jānodrošina brīvība no slāpēm, izsalkuma un nepietiekama uztura, brīvība no diskomforta (nodrošinot atbilstošu vidi), brīvība no sāpēm, ievainojumiem un slimībām (tās novēršot vai ātri diagnosticējot un ārstējot), brīvība normālas uzvedības izpausmēm, brīvība no bailēm un spriedzes (nodrošinot apstākļus un rīcību, lai izvairītos no garīgām ciešanām). Ir pieņemta Eiropas konvencija par lauksaimniecības dzīvnieku aizsardzību. Uz to balstoties, ir izstrādāta direktīva 98/58/EC par lauksaimniecībā izmantoto dzīvnieku aizsardzību (Council Directive 98/58/EC, to var atrast šeit:

lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0058:NE:HTML). Direktīva nosaka labturības prasības pārtikas, vilnas, ādu un kažokādu ražošanā izmantotajiem dzīvniekiem. Šajā sarakstā ietilpst arī zivis, reptiļi un abinieki. Direktīva ir obligāti jāievēro visām Eiropas Savienības dalībvalstīm, tātad arī Latvijai. Tad nu balstoties uz šiem visiem dokumentiem, daudzām dzīvnieku sugām katrā valstī tiek veidoti labturības noteikumi, kuros uzskaita vismaz minimālās prasības, kuras būtu jāievēro. Bet katrai valstij ir tiesības izvīrīt arī stingrākas prasības, kas uzlabotu dzīvnieku stāvokli. Tas ir ļoti svarīgi - it īpaši tajos gadījumos, ja esošā likumdošana vai arī pieņemto likumu realizācija dzīvē ir izrādījusies nepietiekama, lai novērstu acīmredzamus pārkāpumus un dzīvnieku mocīšanas gadījumus.

Tik tālu viss izskatās ļoti skaisti. Bet kā tad līdz šim ir veicies ar dzīvnieku aizsardzības likumu un labturības standartu reālo ievērošanu Latvijā? Pēc būtības, nevis pēc principa, ka

papīrs jau pacieš visu. Pēc birokrātijas vislabākajām tradīcijām uzrakstīsim, lai mums tāds likums eksistē un visi uzskatīsim, ka viss ir kārtībā?

Ļoti īsi apkopojot to, kas ir bijis un ko ir mēģināts līdz šim uzlabot, sanāca tā, ka, neskatoties uz Latvijai saistošajiem likumiem, pie mums dzīvās zivis tirdzniecības vietās un arī transportējot tika ievainotas, turētas tvertnēs dzīvas milzu daudzumos, badinātas, pusnoslāpušas un piedevām vēl tādas pašas dzīvas pircēju maisīnos tika staipītas no veikaliem uz mājām. Respektīvi, pēc nozvejošanas zivis mira ilgi un mokoši. Cilvēki sūdzējās, zivis mocījās, ierēdņi atbildību par šo ārpātu pārspēlēja no viena pie otra. Pārtikas un veterinārā dienesta inspektori varēja tikai bezpalīdzīgi plātīt rokas, skatoties un mirstošajām un sakropļotajām zivīm, jo dzīvnieku aizsardzības likums it kā formāli darbojās, bet dzīvē gan to diez kā ievērot neviens negrasījās. Jo nebija nekur konkrēti minētas prasības, kādas būtu jāievēro un arī sodu par šādu sadismu nebija. Ja saskārās biznesa intereses un dzīvnieku intereses, miniet nu paši, kas uzvarēja. Zemkopības ministrija tielējās ar Vides ministriju, kurš tad par ko būtu atbildīgs un tā viss dzīvē bez reāliem uzlabojumiem arī turpinājās. Zemkopības ministrijā uzskatīja, ka ar esošajiem likumiem jau pietiek un viss ir kārtībā. Dzīve savukārt katru dienu pierādīja, ka it nekas nav kārtībā. Kamēr toreizējais pārtikas un veterinārā dienesta ģenerāldirektors Vinets Veldre neizdeva rīkojumu aizliegt dzīvo zivju, molusku un akvakultūras dzīvnieku mazumtirdzniecību pārtikai sākot ar 2005. gada 1. jūliju. Pēc būtības ļoti pareizu lēmumu, jo dzīvnieku aizsardzības likumu tirdzniecības vietās tik tiešām neievēroja. Turklāt šis lēmums nenozīmēja, ka pārtikas veikalos vispār vairs zivis pārdot nedrīkstēs, bet tikai novērsīs to nevajadzīgu spīdināšanu.

Un tad tikai sākās! Toreizējais zemkopības ministrs Mārtiņš Roze, kā jau par PVD priekšnieku vēl augstāks priekšnieks, lika Veldrem šo rīkojumu atcelt. PVD priekšnieks savukārt liedzās to darīt. Tad ZM ierosināja disciplinārlietu pret Veldri, ministrs Roze viņu izsauca sniegt paskaidrojumus, viņu juridiskais birojs izdeva atzinumu par to cik šis lēmums ir nepamatots. Sekoja savstarpēji pārmetumi par tirdzniecības graušanu, par zivjaudzētavu izputināšanu. Visādi lielo tirdzniecības tīklu sabiedrisko attiecību eksperti arī sāka savus šovus ar pircēju paradumu pētījumiem, kuros visos centās pierādīt cik ļoti pircēji grib pirkt dzīvās zivis un negrib jau beigtās. Daudzi zivjaudzētāji toreiz bija nesalīdzināmi reālāki, prasīja tikai kādu gadu pārejas periodu, lai pielāgotos izmainītiem realizācijas apstākļiem. Sākās ekspertu padomju sasaukšanas laiki un līdzīgas atrakcijas. Rezultātā šis dzīvo zivju tirdzniecības aizliegums tika atcelts, bet vietā pieņemti ZM izstrādāti un Ministru kabinetā pieņemti noteikumi par dzīvu zivju turēšanas prasībām. Tas tika izdarīts neredzēti āši un jau kopš tā paša 2005. gada decembra par dzīvo zivju labturību mums gādā attiecīgie MK noteikumi. Pašlaik pie mums ir spēkā MK noteikumi Nr.947 "Labturības prasības dzīvu zivju turēšanai un nogalināšanai pārtikas uzņēmumu mazumtirdzniecības vietās", ar dažiem grozījumiem 2007., 2009. un 2010. gadā.

Palasīsim, kas tad šobrīd ir obligāti jāievēro, saskaņā ar šiem MK noteikumiem pārtikas tirdzniecības vietās no zivju saņemšanas līdz pat to realizācijas brīdim. Zivis no transportēšanas tvertnes ir mazumtirdzniecības vietā jāpieņem ārpus kārtas, saudzīgi un ātri. Ūdens temperatūras nedrīkst atšķirties vairāk par 5 grādiem. Zivis veikala tvertnē dzīvas nedrīkst turēt ilgāk par 5 dienām, karpu dzimtas zivis – ilgāk par 7 dienām. Šajā laikā nepārdotās nekavējoties ir jānogalina un turpmāk jātirgo beigtas un atvēsinātas. Ir prasības ūdens tīrībai, skābeklim, temperatūrai, zivju sugu kompānijai vienā tvertnē, zivju daudzumam vienā tvertnē u.t.t. Tvertnei ir jābūt ar ne vairāk kā vienu caurspīdīgu sienu, pārējām jābūt necaurspīdīgām. Loģiskas prasības. Nedrīkst arī zivis nogalināt pircējiem redzamā vietā un veidā. Tas jādara vispirms zivi ar sitienu apdullinot un tad, esot bezsamaņā, caurdurot vai atdalot galvas smadzenes. Tās pircējam drīkst dot tikai jau nomirušas, nekustīgas. Nedrīkst tvertnē turēt zivis no dažādiem pievedumiem. Ja temperatūra ir virs 12 grādiem, zivis ne vēlāk, kā otrajā dienā ir jābaro. Zivis, kamēr tās ir dzīvas, nedrīkst savainot. Zivis ar brūcēm ir jāņem no akvārija ārā un jānogalina, tās nedrīkst ievainotas peldēt akvārijā. Ja zivs kaut kā ir pamanījies nomirt pati - transportēšanas laikā vai veikalā, to pārtikā nedrīkst izmantot, un tā ir jāiznīcina (to nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2002.gada 3.oktobra Regula (EK) Nr. 1774/2002, kas regulē veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam).

Nu ļoti skaisti jau atkal uz papīra viss izskatās. Bet kā tad ir dzīvē?
2014. gads. Nedēļa pirms Ziemassvētkiem, Maxima, nav svarīgi kura tieši.

Akvārijā nav pilnīgi nevienas karpas bez daudzām ievainojumu brūcēm – arī lielām un vaļējām. Akvārijam necaurspīdīga tikai tā viena siena, kas pavērsta uz otras zivju tvertnes pusi, bet pārējām trim sienām publika var brīvi redzēt cauri. Zivis, protams, ka nebarotas un,

protams, ka lielā stresā, jo spiežas kopā pa stūriem un cenšas noslēpties, bet nav jau kur. Tur nav ne vēsts no normālas zivju uzvedības. Saskaņā ar noteikumiem – tur vispār nedrīkstēja būt nevienas ievainotas zivs. Konkrēti šajā gadījumā sanāktu, ka akvārijā tad nepaliktu vispār nevienas dzīvās karpas. Kur nu vēl tāds caurspīdīgais akvārijs. Par barošanu – nebarošanu formāli neviens neko nevar pierādīt, bet paēdusi zivs kakā! Un tur nav ne vēsts ne no zivju kakām, ne no kādām barības atliekām. Netika manīts arī kāds darbinieks, kurš nepārtraukti tīrītu to akvāriju no visādām dražām, jo ādas lēveri un atrautās zvīņas tur peld pietiekamā daudzumā, bet kaku tur nav. Zivis darbinieks piebeidz, tik tiešām aiznesot kur nostāk maliņā, ne pircēju acu priekšā. Tas likumam atbilst. Tāpat nav skaidrs, kur pa īstam ir palikušas beigtās zivis – vai tiešām utilizētas vai arī turpat blakus ledus stendos vien sakrāmētas. To neviens nevar pierādīt. Bet kāda var būt ticība likumu ievērošanai, ja ar vēl dzīvajām zivīm jau tik daudz kas ir pārkāpts? Vai pateicoties dzīvo zivju klātbūtnei, netiek kas „optimizēts” arī atdzēsēto beigto zivju stendā? Cik pircējs var būt drošs, ka viņam neiesmērē kādu uzturam jau bīstamu, pašiniciatīvā nosprāgušu zivi ar liķu indēm vai bakteriālo piesārņojumu no brūcēm?

Nedēļu vēlāk – tieši tāds pats skats, tikai nu jau akvārijs ir tik pārbāzts ar zivīm, ka tām peldot nav vairs kur apgriezties. Ziemassvētki taču jau klāt, jāsteidz maksimāli nopelnīt un nosplauties par zivju atļauto daudzumu tirdzniecības akvārijā. Vēl pēc nedēļas – turpat peld nenopirktās trīs vientuļās karpas - tās pašas nu jau personiski pazīstamās, ar sevišķi lielo brūču ādas lēveriem virs galvas. Kādas te gan noteikumos maksimāli 7 dienas un tad obligāti jānogalina vai pamanītas brūčainās, kuras tūlīt jānogalina? No dzīvās preces tvvertnes taču cena par kilogramu ir augstāka un kurš PVD inspektors spēs pierādīt, ka tā joprojām ir viena un tā pati zivs, tikai nu jau sevišķi ilgi pamocīta. Galu galā, pat nebarota zivs arī istabas temperatūrā spēj izdzīvot vēl vismaz apmēram mēnesi. Tas nekas, ka tai gribas ēst. Gan jau, ka uzreiz vēl nenosprāgs. Tirgojam tik tālāk...

Ejam tālāk – centrāltirgus zivju paviljons. Dzīvo zivju tvvertnes tur tik tiešām ir izbūvētas nost no pircēju skatieniem un necaurspīdīgas. Bet stendos ir papildnam kastu, kurās saliktās dzīvas zivis bez ūdens spirinās un plāta žaunas. Karpveidīgās zivis un liņi mirst ļoti ilgi, var mocīties pat vairākas dienas.

Pārdevēja satver tādu zivi, tādu pašu iebāz maisiņā, nosver un dod pircējam, lai tik tirinās vien tālāk!

Kādēļ tās nelaimīgās zivis tur kastēs bez ūdens ir vēl dzīvas? Kādēļ nav iepriekš nogalinātas, kā tam pēc pastāvošajiem noteikumiem bija jānotiek? Vai varbūt ar tālredzīgu nodomu, ka, ja šodien tās nenopirks, varēs iemest pa nakti atpakaļ baseinā un, kad būs atžirgušas, tad rīt varēs sākt visu no jauna ar „svaigām” zivīm? Un tā viscaur....Ir gan kādi stendi, kur likums ir ievērots un visas zivis kastēs uz letes ir nogalinātas, bet konkrēti šos pārdevējus ierosinātās likuma izmaiņas tik un tā neskar, jo viņi jau to ievēro. Paši un brīvprātīgi. Bet pārējos vismaz piespiedīs būt godīgākiem.

Ir acīmredzams, ka šie zivju tirdzniecības labturības noteikumi reāli dzīvē nedarbojas! Zivis tiek savainotas, spīdzinātas un mirst ilgā un mokošā nāvē. Katru dienu, lielos daudzumos, tonnām. Vai šīs dzīvu būtnu ciešanas mums tik tiešām ir tik ļoti nepieciešamas?

Likuma ievērošanu nav iespējams izkontrolēt. PVD inspektoru nevar nolikt katru dienu un katrā tirdzniecības vietā, lai tas tur skatās uz dzīvo zivju akvāriju. Ir kļuvis skaidrs, ka zivju tirgotāji noteikumus pārkāpj un brīvprātīgi paši savu ētikas kodeksu nepieņems. Bet ir otra alternatīva - zivis pārtikai tirgot tikai un vienīgi jau iepriekš nogalinātas. Jau tūlīt pēc nozvejošanas, iespējami ātri, iespējami humāni. Ir paņēmieni kā zivis nogalināt faktiski momentā - ar elektrību, ar saldēšanu u.t.t. Šīs metodes audzētājiem ir zināmas, tādas arī pašlaik tiek lietotas, tur nekas jauns nav jāizdomā. Eksistē arī pietiekami daudzas zivju apstrādāšanas iespējas, dzesētavas, saldētavas. Tā otra – jau nogalināto zivju daļa, taču veikalu aukstuma vitrīnās arī pašlaik kaut kā nonāk? Tad, lūdzu, audzētāji, ražotāji, tirgotāji, kooperējieties, vienojieties un organizējiet savu realizāciju tā, lai turpmāk visas jūsu zivis mazumtirdzniecībā nonāktu tikai un vienīgi iepriekš nogalinātā veidā.

Ir plaši izplatīti maldi, ka svaigas zivis iespējams nopirkt tikai tad, ja tās iepriekš ir redzētas peldam šādā tvertnē. Bet tomēr tas tā nav. Patiešām svaigu zivi jūs nopirksiet tikai dīķmalā, pie audzētāja. Veikalos dzīvo zivju stendā tas vairs nav iespējams. Kvalitatīvāka un uzturam nekaitīgāka zivju gaļa ir iegūstama no tūlīt pēc nozvejošanas, no ātri nogalinātām, izķidātām un atdzesētām vai vēl labāk – ātri sasaldētām zivīm. Dzīvām zivīm ilgāka stresa apstākļos no smadzenēm un virsnierēm izdalās dažādi stresa hormoni, kuri cilvēku uzturā nebūt nav vēlamī. Zivju brūcēs veidojas iekaisumi un līdz ar to šādu zivju gaļas patērētājam ir lielāka iespēja tikt arī pie veselībai bīstamiem mikroorganismiem. Stresainās vai lēni mirstošās zivīs veidojas pienskābe, toksiski slāpekļa savienojumi, pazeminās pH, sāk vairoties mikroorganismi, parazīti un daudz kas cits. Ir bijuši zinātniski pētījumi par dažādā veidā nogalinātu vai stresa apstākļos turētu zivju gaļas pārtikas kvalitāti, neviens no rezultātiem nenāk par labu ilgi mocīto zivju gaļai. Bet tāda tā noteikti ir šajos veikala akvārijos turētajām zivīm. Ātri nogalinātu un apstrādātu zivju gaļa kā pārtikas produkts ir kvalitatīvāka.

Veikalu pārstāvji saka, ka dzīvās zivis ir pircēju iecienītas un labi pirktas. Jā, ir daļa pircēju, kuri tādas pērk, jo ir piedāvājums un ir ieradums. Nebūs šāda piedāvājuma, pirkis to, kas ir. Bet ir otra daļa pircēju, kurus šis pats veikals kā potenciālos zivju pircējus pašlaik noteikti pazaudē. Tos, kuriem riebjas šī ievainoto zivju koncentrācijas nometne un slepkavošana, tādēļ tie konsekventi iet garām šādiem stendiem un nekad neko tur nepērk. Un tādu cilvēku nav maz un tie nebūt nav tikai veģetārieši. Veikali kā iespējamus pircējus šobrīd zaudē arī tos, kuriem bērni vispirms sapriecājas kā tās zivtiņas peld – nu gluži kā zoodārzā, bet drīz pēc tam tās pašas zivtiņas apskata jau piebeigtas pircēju groziņos. Tur ik pa brīdim ir redzams šoks un raudāšana. Kurš no vecākiem vēl otrreiz ko tādu gribēs piedzīvot? Kinoteātros gan uz šausmenēm un vardarbīgām filmām nepilngadīgos nez kāpēc neielaiž.

Kādiem veikalu darbiniekiem šīs zivis ir jānogalina. Regulāri un lielos daudzumos, normālam cilvēkam radot psiholoģisku diskomfortu un stresu. Kā vispār pārdevēja darbs drīkstētu būt saistīts ar pienākumu nogalināt dzīvniekus. Ja tu to nespēj, nevari arī palikt šajā darbā? Vai arī varbūt veikalu menedžeri šīm īpašajām nodaļām izvēlas tik pat īpašus kadrus – tādas sadistus, kuriem šis process patīk un kuri pēc tam vēl spēj pircējam žilbinoši uzsmaidīt? Tā, ka pircējam šermuļi caur kauliem iziet. Kā vienā populārā veikalu ķēdē reklamē – „par visu padomāts”! Dzīvju zivju mazumtirdzniecības pārtraukšana pārtikas veikalu darbiniekus šādas izvēles priekšā vairs nenostādītu.

Ir Latvijā veikali, kuros dzīvās zivis netirgo, piemēram, Stokman. Tepat kaimiņos Igaunijā ir stājies spēkā likums, kas aizliedz šādā veidā tirgot zivis.

Zviedrijas slavenā rakstniece Astrīda Lindgrēna ir daudz darījusi arī dzīvnieku aizsardzībā, panākusi, ka tur tika pieņemts likums pret cietsirdīgām industrializētas saimniekošanas metodēm. Par to viņai 1988. gadā piešķīra Šveicera medaļu par ievērojamiem ieguldījumiem dzīvnieku labturībā. Rezultātā tagad Zviedrijā jebkurā lielveikalā pārdevējai paprasot vai var nopirkt dzīvās zivis, vispār seko nesaprotosa plecu paraustīšana – kādēļ gan lai tas būtu kādam vajadzīgs? Vai tādēļ tur nepārdod svaigu zivju gaļu? Pārdod, un daudz vairāk, nekā pie mums, tikai nesalīdzināmi humānākā veidā gan cilvēkiem, gan arī zivīm. Cilvēki šajās valstīs grib apzināties ko viņi ēd un vēlas ēst ētiski pieņemamu ēdienu. Tas nenozīmē, ka kādam ir jāklūst par veģetārieti, tomēr arvien vairāk pircējiem sirdsapziņa neļauj vairs tik vienkārši veikalos pirkt un savā uzturā izmantot spīdzinātu dzīvnieku gaļu.

Sapratne par to, ko dzīvnieki patiešām spēj sajust un kā spēj domāt, pēdējos gados ļoti mainījies. 2012. gadā neiroloģijas un līdzīgu specializāciju pasaulē atzītu zinātnieku grupa pieņēma tā saukto Kembridžas deklarāciju par saprātu, kurā, balstoties uz daudziem pētījumiem, atzina, ka viennozīmīgi iepriekšējie uzskati par to, kuri dzīvnieki spēj būt saprātīgi, ir jāmaina. Ka iepriekšējie pieņēmumi, ka saprāts un sajūtas saistīti tikai ar kādu anatomiski konstatējamu specializētu smadzeņu daļu esamību vai neesamību ir nepareizi. Ka dzīvniekiem emocionālā uzvedība var būt saistīta un arī ir saistīta arī citiem smadzeņu neironu darbības mehānismiem vai pat paralēlu evolūciju, nevis tikai kādām to smadzeņu garozas anatomiskajām sastāvdaļām. Secināts, ka daudzi dzīvnieki spēj sajust vairāk un tiem piemīt lielāks saprāts, nekā iepriekš ir ticis uzskatīts.

Tādēļ klūsim par civilizētāku valsti, pārstāsim spīdzināt pārtikai paredzētās zivis, kaut vai vismaz tajos gadījumos, kad pastāv saprātīga alternatīva.

Fish are intelligent and sentient animal beings. Published on April 23, 2010 by Marc Bekoff, Ph.D. in *Animal Emotions*. Victoria Braithwaite *Do fish feel pain?* (page 153). She writes: "I have argued that there is as much evidence that fish feel pain and suffer as there is for birds and mammals -- and more than there is for human neonates and preterm babies."

Barry Magee and Robert W. Elwood Shock avoidance by discrimination learning in the shore crab (*Carcinus maenas*) is consistent with a key criterion for pain. *J Exp Biol* 2013 216:353-358. ; doi:10.1242/jeb.072041

The Cambridge Declaration on Consciousness

<http://fcmconference.org/img/CambridgeDeclarationOnConsciousness.pdf>

We declare the following: "The absence of a neocortex does not appear to preclude an organism from experiencing affective states. Convergent evidence indicates that non-human animals have the neuroanatomical, neurochemical, and neurophysiological substrates of

conscious states along with the capacity to exhibit intentional behaviors. Consequently, the weight of evidence indicates that humans are not unique in possessing the neurological substrates that generate consciousness. Nonhuman animals, including all mammals and birds, and many other creatures, including octopuses, also possess these neurological substrates.”

* The Cambridge Declaration on Consciousness was written by Philip Low and edited by Jaak Panksepp, Diana Reiss, David Edelman, Bruno Van Swinderen, Philip Low and Christof Koch. The Declaration was publicly proclaimed in Cambridge, UK, on July 7, 2012, at the Francis Crick Memorial Conference on Consciousness in Human and non-Human Animals, at Churchill College, University of Cambridge, by Low, Edelman and Koch. The Declaration was signed by the conference participants that very evening, in the presence of Stephen Hawking, in the Balfour Room at the Hotel du Vin in Cambridge, UK.